

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

HILDEGARD VON BINGEN

Toneelspel in vijf bedrijven

door

Ineke ter Heege & Jan-Jaap Jansen

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2003
Nr.2710

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste ZEVEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens bvba
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier "aanvraag tot opvoering". Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens bvba worden gestuurd. Enige tijd voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.

TARIEFCODE A1

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *HILDEGARD VON BINGEN* op te voeren moet de naam van auteur *Ineke ter Heege & Jan-Jaap Jansen* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/2003/220/3

© 2003 Toneelfonds J. Janssens/Ineke ter Heege & Jan-Jaap Jansen
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PERSONAGES

(5 à 8 dames – 2 à 4 heren)

HILDEGARD
ABT KUNO
MECHTOLD
RICHARDIS
VOLMAR
SIGEWIESE
ADELHEID
HEDWIG
PAUS
DUIVEL
BARBAROSSA
BRUNILDE
AGNES

(Het stuk werd geschreven om gespeeld te worden door 5 dames en 2 heren)

DECOR

Door middel van simpele zetstukken en lichteffecten worden diverse locaties opgeroepen.

Bij wijze van inleiding

1098. Hildegard wordt geboren op Bermersheim bij Alzey. Ze is het tiende kind van de edelman Hildebert en zijn vrouw Mechthild uit het graafschap Sponheim. En net als voor veel andere meisjes ligt haar toekomst al bij haar geboorte vast. Terwijl andere baby's in de wieg al worden uitgewelijklit aan veel oudere mannen, zal de kleine Hildegard een leven als kloosterlinge moeten gaan leiden. Als ze drie jaar oud is krijgt ze haar eerste visioen, maar weet daar natuurlijk geen raad mee. En als ze in 1106 (8 jaar oud) wordt overgedragen aan Jutta von Sponheim, zal ze over haar opmerkelijke gave met niemand durven praten. De vader van Jutta heeft voor zijn dochter een kluis laten bouwen, die vastzit aan het mannenklooster op de Disibodenberg. Het is een mysterieuze plek, want het klooster is gebouwd op de ruïnes van Romeinse en Keltische heiligdommen.

Maar de groep rond Jutta groeit snel, omdat ook andere meisjes met hun verzorgsters toetreden. Daarom sticht Jutta een klein vrouwenklooster op hetzelfde terrein als haar mannenlijke broeders. Een soort dubbelklooster dus. De opvallend kleine vertrekken van dit convent staan op enkele meters van de grote kerk. Door een miniscuul raampje hoort de jonge Hildegard de Benedictijner monniken zeven keer per dag hun lofliederen zingen. Voor een jong kind dat nauwelijks naar buiten mag waarschijnlijk een welkome afleiding...

Hildegard krijgt daar haar eerste scholing: bijbellezen en psalmen zingen. Tenminste, dat vertelt haar 'vita', de levensbeschrijving van 'de heilige Hildegard'. Maar is die wel betrouwbaar? Hebben de kerkelijke aurotiteiten die er opdracht toe gaven, haar niet bewust 'kalt willen stellen'?

Past zo'n ontwikkelde vrouw wel in het beeld wat de hervormingsbeweging van Cluny heeft opgesteld? Want onder leiding van o.a. Bernardus van Clairvaux krijgt de vrouw als 'draagster van het kwaad', die in haar begerige honger naar kennis en macht bewust aan de verleiding van de zonde heeft toegegeven, een vaste plek aan het aanrecht. Daarom moet Hildegard worden afgevoerd als onschuldige heilige.

Het is onbegrijpelijk dat een zogenaamde 'indocta' - een ongeletterde - goed onderbouwde verhandelingen schrijft en correspondeert met keizers en pausen. Deze ongekennd veelzijdige en begaafde vrouw zal zich ontwikkelen tot een zeer prominente biologe, natuurkundige, heekkundige, apothekeres, componiste, filosofe en theologe. En in haar werken kun je de invloed van Aristoteles, Plato en Bothius (klassieke muziektheoreticus) nauwelijks ontkennen.

Maar nog gevaarlijker zijn haar visioenen, die de mens centraal stellen en van het aardse tronedal een geschenk van God maken. Haar beschrijvingen van de groene groeikracht die in de lente het gras laat groeien en de knoppen aan de bomen doet opspringen zijn veel te troostend. Wat moeten de kerkvaders met die beroemde 'viriditas' die de zieken geneest en de somberste gevoelens overwint. Die de borrelende bron vol levensvernieuwing is, die de man met de vrouw verenigt, die de oorsprong van alle mededogen is. De mens die haar niet herkent blijft volgens Hildegard blind voor de schoonheid van God. Voor Zijn zachte, milde Wijsheid, die in oude joodse geschriften wel de Sofia wordt genoemd, de vrouwelijke metgezellin van JHWH. Die de mens zijn innerlijke glans, zijn waardigheid en doorzettingsvermogen verleent. Deze toevoeging van Sofia aan de goddelijke drieëenheid is in de 12e eeuw zo'n revolutionaire daad, dat we maar al te goed begrijpen dat de patriarchen deze opstandige dame vakkundig uit hun gelederen hebben verbannen.

*O, helende kracht die zich een weg baant!
 Alles doordring je,
 in de hoogte, op aarde, in de afgronden overal,
 jij voegt en sluit alles ineen.
 Door jou drijven de wolken, zweven de hemelen,
 druppelen de stenen van vocht,
 doen de bronnen hun beken opborrelen,
 door jou ontspringt het verfrissend groen
 aan de aarde!
 Je voert ook mijn geest naar de verte,
 Jij waait je wijsheid in hem
 en met de wijsheid de vreugde!*

*De ziel is als de wind die over de planten waait,
 als de dauw die druppels op het gras legt;
 als de regen die alles doet groeien.
 Evenzo zou van de mens zijn welwillendheid
 moeten uitstromen
 naar iedereen die daarnaar verlangt.
 Wind is hij, indien hij de miserabelen helpt,
 dauw, indien hij de verlatenen troost,
 regen, indien hij de vermoeiden overeind helpt
 en hen met de leer vervult als hongerenden;
 indien hij aan hen zijn ziel geeft.*

Hildegard von Bingen

Eerste Bedrijf Scène 1

Het decor is geïnspireerd door kloostergangen, kerken. Hildegard dirigeert een hymne. Op een andere plek op het toneel zit Volmar te schrijven. Het koor zingt:

O rubor sanguinis (O rode kleur van het bloed)
 qui de excelso illo fluxisti (gevloeid uit gindse hoogte)
 quod divinitas tetigit: (door Goddelijkheid aangeraakt:)
 Tu flos es (jij bent een bloem die de winterkou,)
 quem hiems de flatu serpentis (die uit de adem van de
 slang komt,)
 numquam lesit. (nooit heeft gekwetst.)

Hildegard [zeer tevreden]
 Prachtig! Echt prachtig! Ik wist dat het kon. Ik wist dat de
 menselijke stem de boodschapper van God kan zijn!

Richardis Het is zo'n heerlijk, lichtende melodie. Hoe verzijn je zo iets!?

Hildegard

(terwijl de nonnen aan 't werk gaan)

Ik weet 't niet. De muziek wordt mij... als het ware aangereikt. Bij
 het snijden van het brood, bij het wassen van het linnen, als ik de
 moestuin water geef. Overal zijn er melodieën om mij heen.

Richardis Ik ben soms jaloers dat de hemel alleen maar met jou wil samen-
 werken! Dat 'serpentis numquam lesit', dat is zo mooi!

Hildegard

(ziet de mokkende Mechtold)

Wat is er, Mechtold?

MECHTOLD Ik haal 't niet. Dat 'numquam', daar heb ik niet genoeg adem voor.

Hedwig Maar 't ging net zo goed.

Hildegard Wacht, ik wil dat je begrijpt, waarom 'numquam' zo gezongen
 moet worden.

MECHTOLD

(pakt schilderij met afbeelding van het 'Wereld-Al')

Laat mij maar gewoon mijn schilderwerk afmaken. Ik ben geen
 zangeres.

Hildegard Je hebt juist zo veel tederheid in je stem.

MECHTOLD Die melodieën van jou zijn onmogelijk.

Richardis Onmogelijk?!

MECHTOLD We kunnen toch gewoon zoals de monniken hiernaast zingen.
 Die hebben tenminste genoeg aan de Heilige Gregorius om de Heer
 te dienen.

Hedwig

(kijkt op van haar werk)

Hoe kun je dat nou zeggen!

Richardis Hildegards gezangen zijn heel wat inspirerender dan het gekreun
 van dat stelletje grijze muizen!

Hildegard We moeten veel zingen, Mechtold. Muziek brengt je terug binnen de muren van het paradijs. Muziek troost je gekwetste ziel.

MECHTOLD Maar ik zeg je toch dat ik het niet haal.

Hildegard [geduldig]
'Numquam' kronkelt om de grondtoon. Zoals de listige slang om de maagd. Maar hij heeft haar nòòit kunnen kwetsen. Dat is een triomfantelijk gevoel. Zo'n lange zanglijn schudt als 't ware onze ziel wakker, snap je? Als je je middenrif als een soort blaasbalg gebruikt om de listige slang weg te blazen, dan lukt het.

MECHTOLD
(schildert)

Als de abt erachter komt dat wij jouw liederen zingen...

Richardis De abt is met de broeders naar het veld!

Hedwig Hoe zou abt Kuno ons kunnen verbieden om de lof van de maagd te zingen!?

MECHTOLD Maar dat kan de bisschop van Mainz wel...

Hildegard
(bekijkt Mechtolds werk en zegt na een pauze)

Mooi. Prachtige kleuren. Precies zoals ik 't in het visioen heb gezien.

MECHTOLD Is het niet iets te suggestief?

Hildegard Wat bedoel je?

MECHTOLD Het lijkt wel veel op... Nou ja...

Hildegard Het is een ontkiemend ei. Dat oneindig veel leven in zich draagt. Het stelt de kosmos in wording voor.

MECHTOLD
(wijst)

Ik zou het hier misschien wat kunnen afplatten...

Hildegard
(glimlacht)

Oh, ik begrijp 't!

(maakt met handen een ovaal)

Het lijkt ook op het vrouwelijk geslachtsorgaan. Waaruit alles geboren wordt.

(glimlacht)

Dus volgens jou wordt de kosmische Wijsheid eigenlijk uit de vrouw geboren? Dank je, dat had ik er nog niet in gezien.

[pauze] Maar waarom heb je hier een bloem geschilderd?

(knijpt met haar ogen)

MECHTOLD [verbaasd]

Een bloem? Dat is de achtpuntige ster. Het oog van de kosmos. Dat heb je zelf in dat...visioen beschreven...

Hildegard

(grijpt naar haar hoofd)

Neem me niet kwalijk...

Richardis

(snelt toe, terwijl Hedwig een bankje brengt)

HILDEGARD VON BINGEN

© 2003 Toneelfonds J. Janssens - Mieke ter Heege & Jantje Jansen

(vervolg) **Richardis** hoofdpijn. Konden we die duivel maar uit je brein verjagen!

Hildegard

(gaat zitten)

't Is niets, 't is niets. Het gaat wel weer over.

MECHTOLD Hoe lang maak je jezelf dat nog wijs? Dacht je dat wij niet merken, dat jij je de laatste maanden steeds vaker terugtrekt in je cel? Dat je nooit wilt praten over de pijn waar je aan lijdt? O, mag 't niet hardop gezegd worden? Moet jij soms altijd maar doorgaan? Mag jij je niet eens een tijdje afsluiten voor visioenen die je volkomen overweldigden?

Hedwig Mechtold! Je praat tegen onze abdis!

MECHTOLD [tegen Hildegard]
Ik raad je aan een tijdje te stoppen met het werken aan de Scivias.

Richardis Stoppen?!

MECHTOLD Hildegard, je visioenen zijn schitterend. Je bent een gezegend mens, die uitverkoren lijkt om de wereld te verblijden met Goddelijke inzichten.

Hildegard [sarcastisch]
Gezegd met verschrikkelijke aanvallen van hoofdpijn!

MECHTOLD Je bent ook een vrouw. Je bent niet tegen al dat geweld opgewassen.

Richardis [tegen Mechtold]
Maar die visioenen maken haar juist volmaakt rustig...!

MECHTOLD [tegen Richardis]
Waarom zou zij zich uitsloven om de hemelse zaligheid te verkondigen?! In het hele Duitse Rijk is er niet één priester te vinden die haar serieus zal nemen.

Richardis [tegen Mechtold]
Als jij Hildegard wil verbieden die visioenen op te schrijven, dan wordt ze nog zieker!

MECHTOLD [tegen Richardis]
Ze werkt dag in dag uit met Volmar aan de Scivias! De goede God kan toch niet verwachten dat ze 24 uur per dag beschikbaar is voor zijn hemelse boodschappen!

Richardis Maar het Levende Licht legt haar de evangeliën en psalmen uit!

MECHTOLD
[probeert haar emoties onder controle te houden]
Zal ik het maar hardop zeggen? Dat wat iedereen denkt, maar wat niemand durft uit te spreken? [pauze] Waarom worden al deze dingen aan een vrouw geopenbaard? Terwijl er zoveel wijze mannen rondlopen? Wie zegt ons dat er geen kwade geest in haar huist? Die haar valse beloftes influistert en haar intussen van binnen opvreet? [stilte]

Hildegard [mat]
Mechtold heeft waarschijnlijk gelijk. Misschien moet ik de stem die al die zoete wijsheden in mijn oor fluistert wel de mond snoeren. Misschien moet ik zwijgen over de vlam die mij niet verbrandt, maar mij verwarmt als de zon... [pauze]
God is mijn getuige, ik wordt ook dagelijks gekweld door twijfel!

(vervolg) **Hildegard** Waarom heeft de hemel mij tot goddelijke bazuin veroordeeld. Wat heb ik gedaan, dat het Levende Licht mij zo vaak bezoekt? Wie is de stem die tot mij spreekt? Is 't geen dwaallicht dat mij waanzinnig maakt? [pauze]
En toch: als de kracht van de Eeuwige als een zachte regen in mijn bewustzijn druppelt verdwijnt alle treurigheid uit mijn zwakke lichaam. Het Levende Licht vertelt mij over de Wijsheid, een verblindend mooie vrouw, een danseres. Het zegt dat ik de visioenen openbaar moet maken. God, als ik zwijg wordt ik door ziektes teneergeslagen. Maar als ik spreek vrees ik dat men mij voor eeuwig het zwijgen zal opleggen...

MECHTOLD Hildegard, als je visioenen nou eens niets anders blijken te zijn dan wensdromen?

Hildegard

(staat kwaad op)

Bewijzen! Jullie willen ook al bewijzen! Iedereen wil bewijzen. De priors en de abten fluisteren zelfs laatdunkend dat ik aan visioenen lijdt! Soms denk ik dat ik gek wordt!

MECHTOLD

(knielt geschrokken en kust haar hand, Hildegard zegent haar afwezig)

Lieve Moeder, ik wilde alleen maar helpen.
(ook de andere nonnen laten zich door Hildegard zegenen en gaan allen af, behalve)

Richardis Ik maak me zorgen, lieve moeder. Je mag er niet aan onderdoorgaan, wij hebben je leiding veel te hard nodig. [pauze] En toch weet ik dat jij je onmogelijk kunt afsluiten voor de visioenen. Ik ken je. Daarom denk ik dat je ze juist wel openbaar moet maken.

Hildegard Ik weet 't niet...

Richardis Je moet de steun zien te krijgen van een vooraanstaande geestelijk leider. Waarom schrijf je de paus niet?

Hildegard De paus!? Ik ben toch alleen maar een veertje dat zonder gewicht meewaait op de krachten van de wind... Richardis, wees eens zo goed een fles rode wijn te gaan halen. Dát zal me goed doen.
(Richardis knielt en gaat af)

Scène 2

Hildegard

(loopt moeilijk naar het voortoneel. Lichtwissel)

Van het klooster op de Disibodenberg richt ik, Hildegard, mij tot Bernardus van Clairvaux. Tot u, eerbiedwaardige vader, die in al uw wijsheid als leraar hoog staat aangeschreven. Ik armzalige, en des te armzaliger omdat ik een vrouw ben, wend mij tot u in grote vertwijfeling. Ik maak mij al jaren zorgen over mijn vermogen tot zien. Over de uitleg van de Heilige Schriften die het Levende Licht mij openbaart. Waarom heb ik inzicht in zaken waar alleen een adelaar als u recht op heeft? Ik ben immers ongeletterd en bezit alleen kennis door mijn ziel! Wanneer ik, broze vaas, u mijn geheimen vertel, is dat omdat dat mij in een visioen werd opgedragen. Alleen u en niet ik kan oordelen of ik dit alles openbaar moet maken... of erover zal zwijgen.

Bernardus [spreekt op de band]

Bernardus van Clairvaux aan de in Christus geliefde dochter

Hildegard. Ik was echt van plan je snel terug te schrijven, maar ik heb 't helaas ontzettend druk! De organisatie van de cisterciëncers

(vervolg) Bernardus Kloosters vergt veel van onze krachten! Hoewel de realisering van 20 nieuwe vestigingen in alle uithoeken van Europa een resultaat is waarvoor wij de Hemel intens dankbaar mogen zijn! Ik houd veel spreekbeurten om de tweede kruistocht te promoten, ontwikkel plannen om de bandeloosheid van vrouwen in te tomen, filosofer wat over de Hemelse bruidegom. Nogmaals, ik heb het ontzettend druk! Ik vraag je daarom véél voor ons te bidden! Overigens verheugen wij ons over de zachtzinnige genade die in jou is. Wijd je daar met volle overgave aan. Maar omwille van je buitengewone inzicht, moet ik je waarschuwen: begeef je niet te veel op de paden van het verstand! En treedt het Levende Licht tegemoet met de nederigheid die een vrouw waardig is. Ik zal veel voor jou bidden.

(Muziek. Lichtwissel. Op de achtergrond staat als in een visioen Richardis in een wit kleed. Ze laat haar bebloede handpalmen zien die ze langzaam aan haar kleed afveegt. Het beeld verdwijnt. Hildegard grijpt naar haar hoofd en loopt haastig af. Het toneel is even leeg)

Scène 3

Nonnen komen haastig oplopen, fluisteren. De ontsteltenis is groot. Op de achtergrond verschijnt Richardis met gescheurde kleren en wonden op haar gezicht.

Hildegard

[geeft na een lange pauze beheerst kordate bevelen]
 Mechtold, ga warm water halen. En doeken. En venkel. Veel venkel!
 Volmar, haal muskaatnoot, kaneel, kruidnagel en bloem. Vlug, doe 't alsjeblieft vlug! En vergeet de vijzel niet!
[tegen Hedwig] Haal mijn rozen/salie poeder uit de medicijnkast!
 Waarom sta je daar nog?

(Hedwig rent af. Hildegard loopt op Richardis af en omhelst haar voorzichtig. Pauze)

Ssst, stil maar. Ik zal je verzorgen, zo goed als ik nog nooit iemand heb verzorgd. Ik zal alle kwade sappen uit je lichaam verdrijven. Je moet weer mooi worden... Waarom doen ze ons dit aan...

(ze laat Richardis voorzichtig zitten en zegt nuchter tegen Volmar)

Volmar luister: doe de nootmuskaat, de kaneel en de kruidnagel in een kom en plet ze fijn met de vijzel. Voeg een beetje bloem en water toe. Dat zal de bitterheid van haar lichaam en ziel verzachten en haar hart enigszins ontsluiten.

Richardis Hij was razend, zo razend...

Hildegard

(onderzoekt de enkel, tegen Mechtold)

Pak de venkel en dep deze wond. Nee, voorzichtig!! Je moet net als de dauw die op het gras valt haar wonden bevochtigen. Dan zal de pijn verdwijnen. *[tegen Richardis]* Richardis, ik zal nu een poeder van gemalen rozenbladeren en salie tegen je neus drukken. Die moet je goed opsnuiven. Salie kalmeert de woede die je ziel verduistert. En de rozengeur zal je hart weer openen.
[tegen Hedwig] Wat sta je daar nou?

Hedwig Ik durf niet...

Hildegard Je durft niet?!

Hedwig De duivel is in haar gevaren...

Hildegard *[kwaad]*

De Duivel!?! Waar haal je die onzin vandaan?!

Hedwig*(slaat een kruis en knielt)*

Ach, Jessesmaria, we moeten veel voor haar bidden, heel veel voor haar bidden...

Hildegard Hoe vaak heb ik niet gezegd dat we niet overal de duivel bij moeten halen! Richardis is aangevallen door een man van vlees en bloed die zijn vurige lendenen...

Adelheid*(laat de kom met het poeder op de grond vallen)*

Neem me niet kwalijk...

(Volmar loopt kwaad af)

Hildegard Mijn hemel! Wat heb ik aan zo'n hulp!

MECHTOLD [tegen Richardis]
Je had niet zonder sluier naar buiten mogen gaan.

Hildegard Wat bedoel je?

MECHTOLD Ze is zo jong en onbezonnen...

Hildegard Bedoel jij dat... Bedoel jij dat Richardis - op wat voor manier dan ook - schuldig is aan wat haar is overkomen?! Goeie God! In plaats van zich zorgen te maken over de melancholie die haar hart verscheurt, houden haar geliefde zusters zich bezig met de duivelse schuldvraag!! Weg! Allemaal weg! Laat ons liever alleen als je geen liefde voor haar kunt opbrengen!!

(op Richardis)

Hoe is het mogelijk dat iemand deze schoonheid, dit ongerepte ideaal van menselijke bekoorlijkheid wil verstoren. Wat heeft dit te maken met de liefde die man en vrouw moet verenigen. Waar is de tederheid, de vertroosting? Waar de zachte omstrengeling? [tegen denkbeeldige aanrander] Jij onwetende, verstandsloze, kapotmaker, hoe ver sta jij af van het huis van de vrouw! Van de zuster van de wijsheid in wie het oersterke leven onstaat. Hoe lang nog zul jij de kloof tussen ons vergroten, zodat smart op smart volgt en wreedheid op wreedheid. Luister hemel, want haar ziel is geschonden. En ween, o aarde, want haar lichaam is besmeurd. Zucht en steunt, want haar wezen is bevuild.

(Mechtold helpt mee en probeert te zingen)

Scène 4**Volmar***(komt haastig op)*

Vlug, de sluier om! Doe de sluier om, de abt komt eraan!

Hildegard*(doet evenals Mechtold snel haar sluier om)*

Ben jij 'm gaan roepen?!

Volmar Als hij jullie hier zonder sluier aantreft, weet ik zeker dat hij ons tracteert op een preek over de verleidelijkheid van loshangende haren!!

Hildegard Hadden wij in deze omstandigheid niet recht op een béétje afzondering?

Hedwig*(heeft moeite met haar kap)*

HILDEGARD VON BINGEN
© 2003 Toneelfonds J. Janssens / Ineke ter Heege & Jan Jaap Jansen

MECHTOLD Hoe vaak heb ik niet gewaarschuwd dat wij hier niet ongesluierd moeten rondlopen!

Kuno

(komt zwijgend oplopen, blijft staan, wijst op Richardis)

Waarom is zij ongesluierd?

(Mechtold sluiert vlug Richardis.)

[Tegen Hildegard] Hoe vaak heb ik u niet gewaarschuwd voor het gevaar van loshangende haren! Geliefde moeder, wanneer u op hoogtijdagen in afzondering de Heer wilt dienen met een ongesluierte haardos, dan doet u dat maar. Maar wanneer uw nonnen zich buiten uw convent begeven zonder de tooi van de bruid van Christus, dan zijn de gevolgen niet te overzien.

Volmar Zij had dringend iets uit de kelder nodig...

Kuno Heb ik u iets gevraagd, Volmar? Trouwens, in dat geval had ù haar moeten begeleiden. Ik heb u hier niet aangesteld om uit het raam te staren, maar om deze vrouwen te beschermen. Of bent u vergeten dat een eenzame maagd in het bos een makkelijke prooi vormt voor een hitsige stroper. Die haar met zijn verleidelijke praatjes maar al te graag in zijn netten wil strikken?

Volmar *[onthutst]*

Maar Richardis is een kloosterlinge!!?

Kuno Zij is eerst en vooral een vrouw.

[tegen Hildegard] Hoe is het met haar?

Hildegard

(strak)

Ik weet 't niet.

Kuno Zijn er verwondingen?

Hildegard Zij is tot in haar diepste wezen verwond.

Kuno *[pathetisch]*

Mijn God! Waarom overkomt ons dit!? Had de duivelse verleider dit klooster niet kunnen sparen? Waarom is de Heilige Hervorming van de Moederkerk waar Broeder Bernardus zo op aandringt nog niet voltooid? Waarom is de liederlijkheid nog steeds niet getemd door een krachtige schare van kuise mannen? Wat een schande, wat een diepe schande voor dit klooster!

Hildegard *[zacht]*

Maar vooral voor haar, eerwaarde vader...

Kuno *[verward]*

Jajaja... Ik verzoek u dringend niets over dit voorval aan de buitenwereld te vertellen. Ik kan mij de pijnlijke vragen van haar moeder, die wij immers zeer erkentelijk moeten zijn voor haar milde gave, al voorstellen. Wat een schande als dit bekend raakt!

Hildegard Ik verzeker u dat wij h  r schande liever verbergen dan rondbazuinen. Ik vraag u toestemming Richardis verder te verzorgen in mijn cel.

Kuno Ja, doet u dat! Doet u dat vooral. Ik verzeker u dat ik een diepgaand onderzoek zal instellen. De schuldige mag zijn rechtvaardige straf niet ontlopen.

(alle nonnen gaan af)

Volmar, wacht. Ik moet beslist maatregelen nemen om zoiets

gruwelijks te voorkomen. Mag ik u iets vragen? U bent een geleerd

- (vervolg) **Kuno** man. Hoe kan een kuise non een voorwerp van begeerte zijn?
Waarom wordt een man aangetrokken door zoveel ingetogenheid?
- Volmar** Misschien juist wel daardoor...
- Kuno** [verbaasd]
Wat bedoelt u? Kom kom, Volmar, spreek vrijuit. Er is niemand die ons hoort.
- Volmar** [formuleert moeilijk]
Misschien heeft de aanrander de kuisheid van onze zuster Richardis verkeerd uitgelegd en wilde hij haar... 'bekeran.'
- Kuno** Bekeran??
- Volmar** Neem me niet kwalijk, u overschat mijn kennis op dit terrein...
- Kuno** Blijf Volmar! U daagt mijn geest uit op een interessante manier. Ik luister.
- Volmar** De vrouw is geschapen om het leven door te geven. Dat doen nonnen nu eenmaal niet.
- Kuno** En moeten ze dan worden gestraft...?
- Volmar** Wat onschuldig is vraagt blijkbaar om bevlekt te worden. Omdat het te veel herinnert aan de eigen verdorvenheid.
- Kuno**
(lacht hem uit)
Je raaskalt, Volmar. Geen enkele vrouw is onschuldig! Zij zijn allemaal zusters van Eva! Die in haar losbandige begerigheid naar kennis en macht, bewust heeft toegegeven aan de verleiding van de zonde. De Schrift noemt de vrouw de draagster van het kwaad!
- Volmar** Dat is maar een interpretatie. Er zijn ook andere vrouwen in de Bijbel.
- Kuno** Zoals?
- Volmar** Maria Magdalena. De apostel der apostelen. De meest geliefde discipel van Christus. Haar liefde voor Hem is een groot voorbeeld voor mij.
- Kuno** Maria Magdalena was een hoer! Een zondares die alleen door uiterst strenge boetedoening en devotie van haar zonden kon worden verlost!
- Volmar** [kwaad]
Dat is een tekstvervalsing.
- Kuno** Dat zou ik kunnen opvatten als ketterij. De Heilige Augustinus heeft er niet voor niets op gewezen dat wij sinds het verloren paradijs helaas niet al onze lichaamsdelen meer onder controle kunnen houden. Daarom moeten onze zusters hun haren bedekken. Zij mogen ons niet meesleuren in een draaikolk van verloedering.
- Volmar** Ik voel bij vrouwen vaak minder verloedering dan bij onszelf, eerwaardel!

Kuno

(glimlacht vriendelijk)

(op Hildegard)
 (vervolg) **Kuno** Hôe is het met haar?

Scène 5

- Hildegard** Ze slaapt. Ik heb haar geplette valeriaanwortel gegeven om haar kokende brein tot rust te brengen.
- Kuno** Goedgoedgoed. Zonder uw geneeskunsten zou dit klooster allang te gronde zijn gegaan.
- Hildegard** Eerwaarde vader, toen ik zoëven bij Richardis' bed zat, overviel mij een vreemd gevoel. Namelijk dat de dader voor mij geen onbekende is. Dat verwacht mij. Daarom zou ik graag de bossen rond het klooster uitkammen en zoeken naar een of andere aanwijzing.
- Kuno** Geeft het Eeuwige Licht u nu ook al de opdracht om speurder te worden! Daar kan helaas geen sprake van zijn! Misschien zwerft de man nog ergens rond.
- Hildegard** [schampert]
 U denkt toch niet dat ik op mijn leeftijd...
- Kuno** U hebt er geen flauw benul van waar mannen op uit zijn! Om u en uw zusters beter te beschermen moet ik u dringend vragen in het geheel niet meer buiten te komen.
- Hildegard** Maar onze bewegingsvrijheid is al zo beperkt!
- Volmar** [tegen Kuno]
 Onze heilige moeder is zeer gemotiveerd om deze misdaad op te lossen.
- Kuno** En wat dacht u van mij? Nachtenlang zal ik gepijnigd worden door de vraag hoe deze ongelukkige gebeurtenis kan worden uitgewist. Laat de zaak alstublieft aan mij over.
- Hildegard** [zucht vermoeid]
 U bent ongetwijfeld de aangewezen persoon. Ik zal om mijn gedachten te verzetten de rest van de middag met broeder Volmar aan mijn visioenenboek werken.
- Kuno** [met nieuwe energie]
 Ik vrees dat ik u moet teleurstellen, lieve zuster. Ik heb namelijk een belangrijke opdracht voor broeder Volmar! Mij is ter ore gekomen dat er in de stad Mainz een waardevol relikwie wordt aangeboden! Een stukje dijbeen van de heilige Disibod, onze schutspatroon. Welk geluk zou ons klooster toekomen als wij dat zouden kunnen bemachtigen.
- Hildegard**
 (buigt)
 Dat zou inderdaad een groot geluk zijn.
 (ze trekt zich terug om te bidden)
- Kuno** Volmar, u reist naar Mainz om te onderzoeken of de koopwaar inderdaad afkomstig is van de heilige. En vervolgens brengt u het kleinood in triomf naar ons klooster.
- Volmar** [mompelt]
 Dat is een hele eer! Ik hecht alleen niet zo veel waarde aan die poespas.

Kuno Noemt u relikwieën poespas?! Ik waarschuw u nogmaals! U bent de enige die verstand van zaken heeft. Ik bid u, bezorgt u mij dat relikwie!
(Volmar af. Kuno loopt weg)

Hildegard

(bidt, terwijl Kuno haar van een afstand observeert)

Waarom? Waarom stelt u ons zo graag op de proef? Wilt u ons voortdurend uitdagen? Moeten wij hardop bekennen dat wij het niet waard zijn de slip van uw mantel te kussen? Is dat het doel? Waarom verleidt u mij met aanlokkelijke visioenen van een paradijs op aarde? Waarin ik hand in hand met u loop? En ben ik vervolgens getuige van de harde werkelijkheid. Van het menselijk onvermogen om die droom gestalte te geven? Ik verdraag het niet! Val mij niet meer lastig met uw visioenen. Laat mij toch simpel genieten van zacht geurende bloesems. Zonder mij af te vragen voor welke medicijnen ze geschikt zijn. Of van de vissen in de Rijn zonder mij om hun paargedrag te bekommeren. Had mij maar liever dom gehouden! Want nu vind ik nergens nog rust.

Kuno

(keert op zijn schreden terug)

Geliefde zuster, uw gebed straalt niet de gebruikelijke sereniteit uit.

Hildegard Is dat zo vreemd? Eerwaarde vader, heeft u er eigenlijk enig besef van welke indruk deze gebeurtenis op onze gemeenschap zal maken? Stelt u zich eens voor... Probeert u zich eens voor te stellen dat u een vrouw bent. Nee ik bid u, stelt u zich dat eens voor. Vanaf uw vroegste jeugd leeft u in de benauwde wetenschap dat u op uw 12e jaar zult worden uitgehuwelijkt. Zult worden weggeschonken aan een man, die over u kan beschikken zoals een ridder over zijn zwaard. Of een koning over zijn land. En vergis u niet: ook buiten uw huwelijk bent u vogelvrij. Omdat uw haren, uw schouders, uw borsten een vrijbrief zijn voor marktkramers en schoenlappers om u naar hartelust te bespringen. Stelt u zich dat allemaal eens voor!

Kuno Ik begrijp niet... Ik ben helaas als man geboren...

Hildegard En ik gelukkig als vrouw! Maar als zelfs een klòoster niet veilig meer is, waar moeten wij ons heil dan zoeken?

Kuno Ik verzeker u dat ik de bewaking zal opvoeren.

Hildegard En wat als blijkt dat één van uw monniken de dader is...

Kuno [ontsteld]

Dat is volstrekt ondenkbaar. Ik durf mijn hand in het vuur te steken voor hun absolute kuisheid. Wij zijn allen aanhangers van de hervormingsbeweging van Cluny, die de bandeloosheid uit de heilige kerk en de hele samenleving zal weren.

Hildegard Ik help 't u hopen.

Kuno Overigens denk ik dat u ook een rol zou kunnen vervullen in dat ethisch reveil.

Hildegard Ik?

Kuno Uw visioenen getuigen van een grote devotie, van oprechte maagdelijkheid en reinheid.